

På vei mot 2020

Åpningstale på konferansen Liv laga 2011 den 28. mars 2011,
Radisson Blu Oslo Plaza Hotel

Innledning

- Det anerkjente tidsskriftet *Nature* trykket nylig en skremmende artikkel om at historiens sjette masseutryddelse er på vei, og kan komme i løpet av 300 til 2200 år. Denne masseutryddelsen vil, i motsetningen til de tidligere i verdens historie, skyldes vår egen art, mennesket. For selv om de fleste mener det er viktig å ta vare på naturen, blir naturen ofte den tapende part til fordel for andre interesser. Vi har lett for å ta naturen for gitt, og glemmer at det er summen av de mange påvirkninger og inngrep som gjør skade. Billedutstillingen som står utenfor her i dag - tatt av våre beste naturfotografer - minner oss om den naturrikdommen vi er så heldige å ha i Norge.
- Den nye naturmangfoldloven er brekkstang for å få opp nettopp de gode historiene om mennesker og natur – og dermed vekke engasjement og handling. For eksempel dverggåsa - kandidat til å bli prioritert art. Den norske bestanden av dverggås er så liten at forskerne er på fornavn med fuglene. Alvoret understrekes ved at dverggåsa også er globalt truet. For bare hundre år siden var situasjonen ganske annerledes. Da var dverggåsa et vanlig syn i fjellområdene fra Nord-Trøndelag og nordover.
- Dverggåsa har en atferd som gjør den spesielt utsatt for jakt. Når jegerens første skudd skremmer opp gåseflokkene og fuglene tar til vingene, sirkler dverggjessene for å vinne høyde. Det gjør at jegerne får flere forsøk på å treffe.
- Dverggåsa er populær, ukontroversiell og den er heller ikke så unselig som en lavart eller et insekt kan være. Den er gjengitt i det nye kjedet til ordføreren i Porsanger kommune – og kommunen ble gitt et spesielt ansvar for arten under postkortaksjonen. Også Posten har gjort ære på dverggåsa ved å avbilde den på et av sine frimerker i serien "Norske fugler III". En krone og tretti øre ble gåsa verdsatt til, men så var det også så langt tilbake som i 1981. Vi mennesker blir fattigere enn som så dersom vi lar dverggåsa og alle de andre truede artene forsvinne for alltid. Jf geirfuglen som kun kan ses på museum i dag.

Naturens tiår

- FN har bestemt at tiåret vi nettopp har begynt på skal være naturens tiår. Dette blir et avgjørende tiår for vår natur. Vi har bak oss FNs naturmangfoldår- og et vellykket FN-møte i Nagoya i Japan i oktober. Landene vedtok nye mål for hvordan verdens dyr og planter skal sikres, som skal følges opp her hjemme. Det krever et godt samarbeid mellom alle som påvirker naturen. Det gjelder landbruk, industri og de som bygger hus, hytter og veier. Eksempler på temaer som vi skal følge opp:
- **Visjon for 2020:** Vi skal stanse tapet av naturmangfold og sikre robuste økosystemer innen 2020.
- **Nagoyaprotokollen:** for tilgang til **genetiske ressurser** og rettferdig fordeling av utbytte fra bruk av slike ressurser.
- **Kunnskap og informasjon:** Det skal etableres et internasjonalt Naturpanel som nå starter opp sitt arbeid for å øke kunnskapsgrunnlaget. Norge er pådriver i arbeidet. Kunnskapsoppbygging er også høyt prioritert i Norge, for eksempel gjennom Naturindeks, rødlistene, kartlegging, overvåking, databaser med mer.

- **Naturmangfold og økonomi:** Årlig ødelegger vi på global basis natur som har verdi i størrelsesorden 30 norske statsbudsjett – og da er tap av marin natur ikke medregnet. I Nagoya vedtok vi at verdiene av såkalte økosystemtjenester (de tjenester naturen gir oss) skal tas med i alle beslutninger som har konsekvenser for natur.
- **Naturmangfold og klima:** Regnskogen i Amazonas er verdens lunger. Med økende gjennomsnittstemperatur på jorda, er det fare for at regnskogen omdannes til tørr savanne. Dette vil kunne bidra til enda større klimaendringer i og med regnskogen binder så enorme mengder karbon. Samtidig med at vi må gjøre det som står i vår makt for å hindre de mest ødeleggende effektene av klimaendringer, må vi ta vare på intakt natur verden over. Dette er vår beste livsforsikring for å møte klimaendringene som vi vet kommer.
- **Naturmangfold og fattigdom:** De som blir først og hardest rammet av tap av naturmangfold, er de fattige som er direkte avhengige av naturen der de bor for sin daglige overlevelse. Fattigdomsutfordringen løses ikke dersom vi ikke sikrer naturmangfoldet. Naturmangfold er en livsforsikring for matforsyning, flom, klimaendringer, tilgang til drikkevann med mer. Verden vil stå overfor flere dramatiske katastrofer dersom vi ikke lykkes med å stanse tapet av naturmangfold. Derfor må hensynet til naturmangfold integreres i all bistands- og utviklingspolitikk.
- **Skog:** Skog er liv. Skogen inneholder trolig over halvparten av de landlevende artene på jorda og binder store mengder karbon. Vi bruker mye penger på å hindre at regnskog verden over ikke skal hogges. Gjennom regjeringens klima- og skogprosjekt bidrar vi dermed til bevaring av regnskog til beste for klima og naturmangfoldet der. Ved å betale for økosystemtjenesten karbonbinding i tropiske skoger vil vi også sikre naturmangfold og leveområder for urfolk. Også i Norge må vi sikre en skogforvaltning til beste både for klima og naturmangfold.

Utfordringer i norsk natur

- I november ble en ny oversikt over truede arter i Norge lagt fram, den såkalte rødlista. Det ble også den første Naturindeks for Norge. Begge rapportene er utarbeidet av våre fremste eksperter på arter og natur.
- Rapportene viser at tilstanden i norsk natur er god og på mange områder faktisk har blitt bedre. Men vi har også utfordringer. I alt 2398 arter er truet i Norge. Mange av dem er knyttet til skogen og kulturlandskapet. Og selv om laksen ikke er truet som art, er det kritisk for en rekke villaksstammer på grunn av blant annet lus og rømming fra oppdrett. Sjøfuglene er et annet eksempel på at deler av vår natur sliter – noe som krever vår oppmerksomhet og handling. Hva ville kysten vært uten vakre, storslåtte, bråkete og irriterende sjøfugl? Hva er sommeren uten sommerfugler og blomsterenger? Sjøfuglene og alle de andre truede artene krever vår fulle oppmerksomhet og handling.
- Miljøvern virker, ref. laksen tilbake på Sørlandet. Viser at den jobben som dere gjør i kommuner, fylker, organisasjoner, sektorer nytter.

Naturmangfoldloven viktig i norsk oppfølging

- Naturmangfoldloven fra 2009 gir oss et helt nytt redskap for å klare dette. Loven har vakt internasjonal oppsikt.
- Loven gir oss et helt nytt redskap for å ta vare på naturen. Blant annet blir de nye reglene om prioriterte arter og utvalgte naturtyper viktige bidrag til å ta vare på truet natur utenfor naturvernområdene.
- Slåttemark er en av de fem første utvalgte naturtyper. Det finnes hele 160 slåttemarker bare i Oslo og Akershus. Slåttemarker er områder hvor gresset og plantene er blitt høstet til dyrefór, men som aldri er blitt oppdyrket, gjødslet eller sådd. Slåttemarkene er en mangfoldig verden av arter, blomster og gress, med et mylder av insekter og mange andre

arter. Men for å ta vare på dette sjeldne mangfoldet, må områdene holdes i hevd. Det skal vi sørge for i mange av de viktigste gjenværende områdene.

- Heidi Sørensen vil senere i dag snakke mer om hvordan dere i kommunene skal bruke denne loven i deres daglige arbeid.

Oppfølging av Postkortaksjonen

- Våren 2008 sendte jeg ut et postkort til alle landets ordførere med oppfordring til å ta spesielt vare på en truet art som finnes i akkurat deres kommuner.
- Postkortaksjonen har medført at jeg har fått en rekke henvendelser og brev knyttet til hva som har skjedd i mange kommuner. Det er svært gledelig at Postkortaksjonen har skapt fokus og engasjement. Et eksempel er Lørenskog kommune, som har satt i gang en rekke tiltak knyttet til sin art, sinoberbillen:
- Utarbeidet brosjyre og annet infomateriell og mediesaker
- Informasjon til grunneiere, skogforvaltere om funn på deres eiendommer
- Befaringer med tanke på skjøtsel
- Involvering av skolebarn på Skogdag
- Jeg vil i vår følge opp dette med å sende ordførerne en ny henvendelse og høre hvordan det går med arten deres. Jeg ønsker rett og slett å få høre historier fra også mange andre kommuner enn de jeg har hørt fra allerede.